

บทที่ 3

วิธีการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมต่อสถาบันครอบครัวในชนบท เป็นการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม ในการคิดวิเคราะห์ร่วมกันซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาประชากรในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการการศึกษาวิเคราะห์หาสภาพปัญหา ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันมีต่อครอบครัวของเขาอย่างไร จะต้องดำเนินแก้ไขปัญหาลักษณะที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวเพื่อเป็นการป้องกัน และแก้ไขปัญหายังไง โดยมีขั้นตอนในการศึกษาวิจัยดังนี้.-

1. การศึกษาข้อมูลชุมชนโดยอาศัยแกนนำชุมชนสร้างความสัมพันธ์ คัดเลือกแกนนำนักวิจัยชุมชน สำรวจสภาพทั่วไปของครอบครัว เครือญาติในชุมชนจากคำบอกเล่า และภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ชุมชน, ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี พิธีกรรม กฎระเบียบของชุมชน (1 เดือน)

2. การเปิดศักยภาพชุมชนวิจัย แกนนำนักวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการร่วมกันเรียนรู้ลักษณะที่เด่นของชุมชน สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากอดีตถึงปัจจุบันที่มีต่อครอบครัวในชุมชน (2 เดือน)

3. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียน เพื่อค้นหาองค์ความรู้โดยการถอดบทเรียนสภาพปัญหา ความรุนแรงแนวโน้มของปัญหา ความคาดหวังของครอบครัว ปัจจัย ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขจากมุมมองของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในมุมมองผ่านอดีต ปัจจุบันและอนาคตมีผลกระทบต่อครอบครัวอย่างไร(1 เดือน)

4. สรุปบททบทวนบทเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนเพื่อทบทวนบทเรียน ถึงสภาพและปัญหาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อครอบครัวและการจัดทำโครงการของชุมชน (2 เดือน)

5. สนทนากลุ่มย่อยจากครอบครัวที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีและเป็นรูปธรรม Best practice ชุมชนๆละ 5 ครอบครัว โดยชุมชนคัดเลือก ตัวอย่างครอบครัวในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัวในชุมชน โดยการสนทนากลุ่มย่อย และชุมชนเสนอโครงการเพื่อเป็นแบบฝึกหัด ชุมชนละ 1 โครงการ (1 เดือน)

6. ดำเนินงานจัดทำโครงการของชุมชน โดยชุมชน

7.ดำเนินงานตามโครงการและติดตามประเมินผลโครงการและสรุปบทเรียนที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไขปัญหามาให้ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกระทบต่อครอบครัวและชุมชน (2 เดือน)

8. สรุปบทเรียนทุกกิจกรรมโดยเรียนรู้ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การป้องกันและการแก้ไขปัญหาสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทุกรูปแบบโดยการเรียนรู้และการติดตามประเมินผลชุมชนวิจัยถึงพัฒนาการในการแก้ไขปัญหาต่างๆ (1 เดือน)

9. รวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมทั้งหมดตามข้อ 1- 8 เขียนรายงานการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ฉบับสมบูรณ์ (2 เดือน)

10. นำเสนอรายงานผลความก้าวหน้างานวิจัยสู่เวทีสาธารณะ

11. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ขอบเขตของโครงการวิจัย มีดังนี้.-

- **ขอบเขตด้านเนื้อหา** คือประเด็นการศึกษาและวิจัยการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกัน ให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนเกิดแนวทางอย่างไร ประชากรมีการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว ชุมชนได้อย่างไร มีปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การสร้างความเข้มแข็งแก่ครอบครัวและชุมชนและ ปัญหาอุปสรรคมีอย่างไรและมีแนวทางแก้ไขอย่างไร ยกตัวอย่างของครอบครัวที่เข้มแข็งจนสามารถมีภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

- **ขอบเขตด้านพื้นที่** ในการศึกษาวิจัยใช้ชุมชนในเขต 5 โซนๆละ 1 หมู่บ้าน ในเขตอำเภอ เชื่องใน อำเภอวารินชำราบ อำเภอกุดข้าวปุ้น อำเภอสิรินธร อำเภอเดชอุดม โดยการคัดเลือกจากแต่ละ โซนมี 5 อำเภอๆละ 1 อบต.ๆละ 1 หมู่บ้าน โดยประสาน อบต. เลือก 1 ชุมชน รวม 5 โซน ๆละ 1 ชุมชน รวม 5 ชุมชน ได้แก่บ้านหัวดอนหมู่ที่ 2 ตำบลหัวดอน อำเภอเชื่องในบ้านคูเมือง หมู่ที่ 4 ตำบลคูเมือง อำเภอวารินชำราบ ชุมชนบ้านโนนมะเขือ หมู่ 5 ตำบลกาบหิน อำเภอกุดข้าวปุ้น บ้านเวียงเกษม หมู่ที่ 11 ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม โดยใช้กิจกรรมดำเนินการวิจัยกระบวนการวิจัยดำเนินการตามกิจกรรมขั้นตอน การวิจัย 11 ขั้นตอน 1 ศึกษาข้อมูลและสร้างความสัมพันธ์คัดเลือกนักวิจัยแกนนำชุมชน 2.เปิดศักยภาพ ชุมชนวิจัยคัดเลือกแกนนำนักวิจัย 3.จัดประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียน 4.สรุปบทเรียนแต่ละชุมชน เปรียบเทียบ 5.สนทนากลุ่มย่อย(ครอบครัวที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practice) 6.ชุมชนจัดทำโครงการ 7. การดำเนินงานติดตามผลการดำเนินงาน 8.สรุปบทเรียนทุกกิจกรรม 9.รวบรวมทุกกิจกรรมและการ สัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ 10.นำเสนอรายงานผลความก้าวหน้างานวิจัยสู่เวทีสาธารณะ 11. รายงานวิจัยฉบับ สมบูรณ์

- **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ในการทำการวิจัย 12 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2554 – 30 กันยายน 2555

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็นชุมชนในชนบทจำนวน 5 แห่ง เนื่องจากชุมชนดังกล่าวทั้ง 5 แห่งมีพัฒนาการและมีลักษณะที่เด่นเฉพาะตัวในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ มากมายบางชุมชนได้ประกาศศักยภาพให้เป็นชุมชนปลอดเหล้า เช่นชุมชนบ้านโนนมะเขือ หมู่ที่ 5 ตำบลกาบิน อำเภอกุดข้าวปุ้น เป็นต้น และขณะเดียวกันชุมชนทั้ง 5 แห่งเป็นจุดศูนย์กลางในแต่ละโซน โดยแบ่งออกเป็น 5 โซนๆ ละ 5 อำเภอๆ ละ 1 ชุมชน รวม 5 ชุมชน ดังนี้.- 1.ชุมชนบ้านหัวดอน หมู่ที่ 2 ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน 2 ชุมชนบ้านคูเมือง หมู่ที่ 4 ตำบลคูเมืองอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 3 ชุมชนบ้านวัดโนนมะเขือ หมู่ที่ 5 ตำบลกาบิน อำเภอกุดข้าวปุ้น 4.ชุมชนบ้านหินสูง หมู่ที่ 5 ตำบลช่องเม็ก อำเภอลือรินทร์ จังหวัดอุบลราชธานี 5 ชุมชนบ้านเวียงเกษม หมู่ที่ 11 ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี รวม 5 ชุมชนๆ ละ 50 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 250 คน

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาและวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกันหาองค์ความรู้จากแลกเปลี่ยนสนทนาและการถอดบทเรียนจากชุมชน โดยให้ชุมชนได้มีการเรียนรู้และการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสนทนากลุ่มย่อย สรุบทบทเรียนร่วมกันแก้ไข และชุมชนเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะในการจัดทำแผนงานโครงการของชุมชนเพื่อเป็นแบบฝึกหัดเบื้องต้นในการป้องกันและการแก้ไขปัญหาของครอบครัวในชุมชนเชิงบูรณาการ บทเรียนต่างๆ ก็มีการแยกเป็นหมวดหมู่เพื่อทำการวิเคราะห์และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ โดยการจัดระบบของข้อมูลที่ได้ จากการสังเกต การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสนทนากลุ่ม การระดมสมอง การแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เข้าใจความหมายในสิ่งที่ได้เรียนรู้ ในการจัดการกับข้อมูลโดยการนำข้อมูลมาสังเคราะห์ ค้นหาแบบแผน และตีความข้อมูลที่รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบขั้นตอน ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ คือ.-

1. ค่าเฉลี่ย (Mean)
2. ค่าร้อยละ (Percent tage)
3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Devian)

3.3 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

กิจกรรมสำรวจชุมชนประชุมสนทนากลุ่ม ประชุมเชิงปฏิบัติการ ถอดบทเรียน องค์กรความรู้ สรุบทบทเรียน ความเหมือนและความต่างของ 5 ชุมชน โครงการที่เป็น Best practice การสัมภาษณ์การสังเกตการณ์ โดยใช้เครื่องมือดังนี้.-

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประเด็นการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)แบบเก็บประเด็นสนทนากลุ่มย่อย
2. กล้องถ่ายภาพเครื่องบันทึกเสียง วิเคราะห์และรายงานผลการวิจัย
3. เครื่องบันทึกเสียง

เมื่อสร้างแบบเก็บประเด็นคำถาม การสนทนากลุ่ม การถอดบทเรียน และสอบถามต้นฉบับขึ้นแล้วนำเสนอให้คณะที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบในส่วนที่เป็นปรนัยและสามารถนำไปใช้ได้ในการนำไปใช้ของข้อคำถามแต่ละข้อและตรวจสอบความตรงกันด้านเนื้อหา นำข้อวิจารณ์เหล่านั้นจากผู้เชี่ยวชาญมาแก้ไขต่อไป ใช้ตรรกะความเห็นพ้องต้องกันของคณะที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญ

ด้านคำถาม แบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ

1. ส่วนข้อมูลส่วนบุคคล มีประเด็นคำถามจำนวน 6 ข้อ
2. กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวและชุมชนมีประเด็นคำถามจำนวน 5 ข้อ
3. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท 11 ข้อ
4. ความคิดเห็นในปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัว มีประเด็นคำถามจำนวน 2 ข้อ
5. แนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการถอดบทเรียนจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนทนากลุ่มย่อย การจัดทำแผนงาน/โครงการในชุมชน และชุมชนวิจัยค้นหา Best practice ในชุมชน โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และข้อมูลจากนักวิจัยในชุมชน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น เอกสารทางวิชาการ งานวิจัย จากหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุบลราชธานี และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการดังนี้

รวบรวมข้อมูลจากการถอดบทเรียนของแต่ละกิจกรรมตามประเด็นการถามและนำแบบสอบถาม มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยแบ่งเป็น 5 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลคำนวณหาค่าความถี่ ร้อยละ

ตอนที่ 2 กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวและชุมชนมี ลักษณะและแนวทางอย่างไร

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัว มี อะไรบ้าง

ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่สถาบันครอบครัวในชุมชน มี อย่างไร

ตอนที่ 5 แนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรบ้าง

เครื่องมือเหล่านี้ ผู้ศึกษาได้นำมาเป็นแนวทางแสวงหาคำตอบจากโจทย์วิจัยที่ตั้งไว้ ขณะเดียวกันหากบางอย่างไม่จำเป็นต้องใช้ก็จะตัดออกอย่างไรก็ตามหลักและวิธีวิทยาทางการวิจัยดังกล่าว ได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาคำตอบในการศึกษาและวิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกัน ทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน 5 แห่งอย่างเป็นระบบระเบียบถูกต้องตามหลักและวิธีการวิจัยอย่าง เคร่งครัด